MÅNEDSBLADET

Glemmer du at Lege

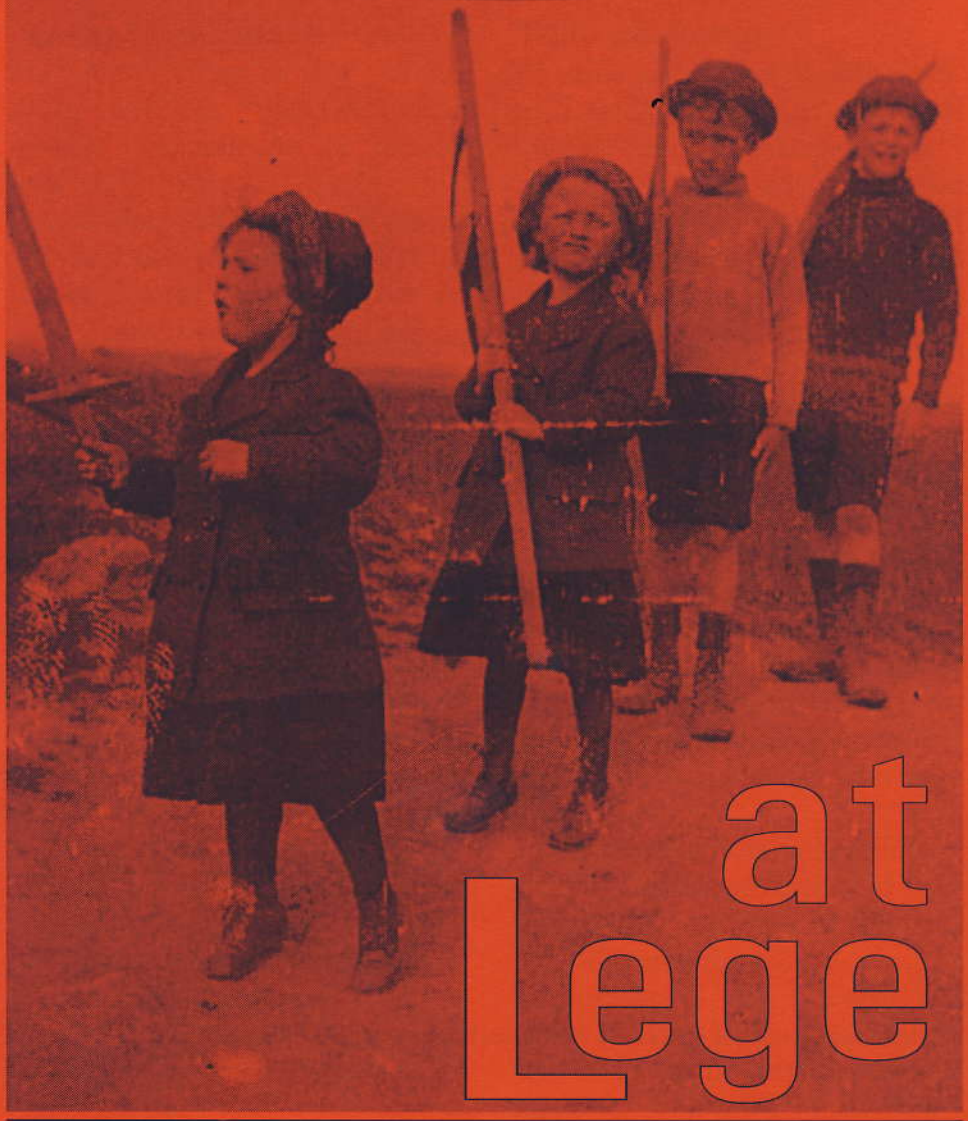

Nr. 5 - Maj 2006
Tårnby Kommunebiblioteker - Lokalhistorisk Samling

Forsideillustration:
Både drenge og piger leger her soldater på Vestamager ca. 1900, sikkert inspireret af soldater på Amager på grund af 1. verdenskrig.

I denne udgave af "Glemmer du" er der hentet inspiration fra:

Erindringer fra: Poul Erik Nielsen og Hans Zimling
Amagerbørn år 1900 fortæller, 1981
Karl Pedersen: Lillebror fra Saltværksvej, 1983

ISSN 1397-5412

Glemmer du er udgivet af: Tårnby Kommunebiblioteker, Lokalhistorisk Samling
Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen
Layout: Vicky Bonde

at lege

Søndag den 30. april er Historiens dag hvor temaet er leg. Vi har valgt i år at deltage med dette nummer af Glemmer du, der handler om leg.

Næsten alt kan i et barns fantasi blive til et stykke legetøj. Det behøver ikke at være noget fint fabriksfremstillet, men en simpel pind eller et grydelåg kan give uanede muligheder.

Et af de ældste kendte stykker legetøj dukkede op i 1993/94, da Københavns Amtsmuseumsråd foretog arkæologiske udgravninger i Tårnby landsby, kort før anlægsarbejderne af Øresundsforbindelsen begyndte. Blandt de fundne genstande var gennemborede knoglestykker, hvor igennem der sandsynligvis har gået en snor, og det mener arkæologerne var et stykke middelalderlegetøj.

Her følger beretninger om, hvordan børn i Tårnby Kommune legede fra ca. 1910-1945. Lege og mulighederne har udviklet sig, men mon ikke der er mange, der kan nikke genkendende til nogle af beskrivelserne.

Trille påskeæg

En af de gamle lege til påske er at trille med påskeæg. Det foregår så vidt jeg ved ikke længere her i kommunen, men stadigvæk ved Blushøj i Dragør 1. påskedag om formiddagen. Legen kan foregå indendørs ned ad et bræt eller ned ad en bakke udendørs. Forinden skal æggene koges og farves og dekoreres. Inden æggene koges kan man binde en af årtsidens få blomster omkring f.eks. en erantis eller påskelilje, der danner et mønster på ægget eller man kan farve det med løgskaller eller f.eks. rødbeder. Andre maler det med flotte mønstre ved hjælp af vandfarver Når legen er i gang gælder det om, at trille sit æg længst og undgå det går i stykker eller om at ramme de andres æg.

I arkivet har vi kun to beretninger om dette fænomen. Reinhard Rasmussen der var barn i Maglebylille i 1920´erne fortæller:

Lergravene lå noget lavere end vejen, så der var en lille bakke som vi brugte til at trille påskeæg på.

Mødre med børn på Krudttårnsvej nu Amager Strandvej, ca. 1922.
Drengen står med et trillebånd, der er et af de ældste kendte stykker legetøj, det har været brugt i Europa fra den klassiske oldtid til vore dage. Man brugte gamle kar- og tøndebånd, en gammel rusebøjle eller senere et gammelt cykelhjul uden dæk og slange. I byerne kunne man købe fine kulørte trillebånd af træ og tilhørende pinde.

Nina Lassen f. i 1888, boede i en villa på Amager Strandvej og var datter af Amagerbankens stifter og senere direktør, E. B. Petersen. Hun fortæller:

Hvert år var vi på besøg hos min bedstefar (farfar). Det var påskedag. Han boede med sin familie i et lille hus på Brigadevej, det hus er vist endnu ikke nedrevet. Der trillede vi med kulørte påskeæg ned ad en støvleknægt. Vi kunne vinde en 2-øre. Det syntes vi var morsomt.

Lege ved lergravene

Reinhard Rasmussen fortæller:

Selve lergravene bestod af en masse huller, hvor der næsten altid stod vand i. De var ikke ret dybe, så der kunne vi soppe og fange salamandere om sommeren. Om vinteren frøs hullerne til, så kunne vi bruge dem som glidebane. Det var jo sådan, at når potter og pander og andet køkkentøj blev kasseret smed man dem ned i lergravene, så dem brugte vi drenge og piger til at glide på isen med.

Vi tog en sådan potte eller pande i hånden og så løb vi hen til iskanten og kom i en fart potten på enden og satte os ned, så gled vi langt hen ad isen, var man særlig skrap kunne man få potten til at snurre rundt.

Hønseringe

Børnene på gårdene var opfindsomme, når de skulle finde på nye lege eller ting, der kunne benyttes hertil. Ina Astorri fortæller om hønseringene, der var et yndet stykke legetøj.

Hønseringe blev anvendt til mærkning af hønsene, så man kunne aldersbestemme dem. I 1930'erne blev ringene populære blandt børn og i 1950'erne kom de i produktion som legetøj.

Ina Astorri, født på Nordregård ved Englandsvej, fortæller her:

Hvis hønsene havde fået nye hønseringe sat på, måtte en af os holde vagt for ikke at blive opdaget af de voksne. De andre gik ind i hønsehuset, indfangede hønsene med en lang krog, der lige passede til en hønsefod og aftog hønseringen. Vi måtte altid passe på ikke at tage for mange, så blev det jo opdaget. Det støvede og fjerene stod os om ørene. Så op på høloftet for at dele rovet, og vores hønsekæder voksede på forunderlig vis. Sådanne ting kunne foregå ret så lydløst.

Flyvedrømme og hønselus

En anden mulighed for besøg i hønsegården følger her. Læs her hvad Reinhard Rasmussen fik ud af nogle redekasser til høns i Maglebylille:

Jeg kan huske, at redekasserne engang var lagt udenfor. De skulle gøres rene og hvidtes. I en redekasse var der tre rum, så i min fantasi var det en flyvemaskine. Jeg har nok været ca. 5 år dengang, så jeg satte mig op i det midterste rum og legede flyver og jeg har sikkert haft det sjovt. Men da min mor så, at jeg sad i redekassen, var det sjove forbi, for redekassen var fuld af hønselus og det var alt mit tøj også. Så jeg måtte af med alt tøjet og mor brændte det altsammen ude i gården. Jeg kom op i en balje vand og blev skrubbet over det hele. Det foregik også i gården. Hun har været tosset, og jeg har nok fået et par flade.

Leg på Saltholm

Hans Zimling f. på Saltholm i 1920 fortæller om mulighederne for leg på øen:

Som småbørn havde vi aldrig besvær med at få tiden til at gå. Vi var jo nok til at lege sammen. Vi savnede aldrig legetøj. Det var det utroligste, der drev i land i stranden. Der fandt vi mange træklodser, som vi brugte til at bygge af, bl.a. fæstninger og bondegårde. Vi havde jo ikke tinsoldater og andet,

Bryggerkusk Jens Børsen og hans kone Kristine og børnene Ellen i barnevognen Jenny med dukkevognen, Hans ved siden af gyngehesten og Carl på gyngehesten. Her i haven bag Skovly i Alléen. Ca. 1892.
Dukker og dukkesager udgør også en overvejende del af det ældre legetøj. Her efterligner børnene de voksnes verden. Dukkevognen er en efterligning af barnevognen, der først kom i brug i 1850. Dukkevognen fulgte iøvrigt barnevognsmoden.
Den ældste gyngehest som Nationalmuseet ejer er i øvrigt fra 1778.

men så brugte vi tomme patronhylstre fra jagtpatroner. Det var nogle fine soldater.
Vi legede også meget rundt om gården, hvor der det meste af året var vandhuller med vand i, dog ikke ret dybe. Det var en herlig legeplads. Der havde vi også nogle gamle pramme liggende. Så vi lærte at stage og ro en pram længe før skolealderen.

Om vinteren var der ret ofte is på vandet, hvor vi så legede med kælke. Vi lavede også gliderender. Vi havde alle sammen franske træsko. Det var træsko helt af træ med spidse næser. De var vældigt gode at glide med på blank is. Jeg behøver vel ikke fortælle, at vi næsten altid var våde om benene, men det gjorde ikke så meget, for vi havde næsten aldrig strømper

på. I stedet for strømper brugte vi en halmvisk, som man snoede sammen og lagde i træskoen. De var dejligt varme, og når de blev våde, smed vi dem væk og lavede en ny. Det skete også, at vores far lavede en iskarrusel til os. Først fandt man et sted, hvor isen var blank. Dernæst rammede han en pæl igennem isen og ned i havbunden. Dernæst bankede man et stykke rundjern oven i pælen. Dernæst tog man en lægte, borede hul i og fastgjorde til jernbolten. Ude på den anden ende af lægten blev der så fastgjort en kælk. Når man så gik helt inde ved pælen og skubbede, fik de der sad i kælken en vældig fart på. Det morede vi os meget med.

Vi var også meget med til stranden og samle brænde. Der blev kun brugt brændsel fra stranden. Det var vi altid glade for, for der var utroligt mange interessante ting og også sådan nogle bolde og legetøjsbåde, som andre børn har mistet.

Villabyens lege

Poul Hansen der er født i 1901 fortæller om de muligheder for lege, der var i den nybyggede Tårnby Villaby omkring århundredeskiftet:

Når man sammenligner tiden, da jeg var barn med nutiden, havde vi børn dengang mere plads til vor rådighed. Vi havde marker omkring Tårnby Villaby. Jeg tror også at børn havde mere fantasi dengang end de har nu. De fleste forældre havde ikke råd til at købe legetøj. Så vi måtte selv lave noget. Vi besøgte alle omegnens lossepladser efter gamle barnevogne, hvorfra vi skulde bruge axler og hjul. Vi lavede vogne, både 2 og 4 hjulede, med og uden sejl.

Et år havde der været et amerikansk cirkus, det lå inde hvor Christmas Møllers Plads er nu, og det havde en af drengene været inde og se. Så vi lavede cirkus på vejen, som vi spærrede af. Vore mødre måtte låne os, hvad der var af stole. Vi optrådte både som akrobater, klovne, musikalske og morsomme, og som heste under dressur, fremført af senere røntgenoverlæge på Elisabeth Hospital, Tage Christensen.

Om vinteren byggede vi snehuse, og vi udhulede roer, som vi lavede øjne, næse og mund i, derefter satte vi stearinlys ind i roen, og med roerne kyste vi livet af folk, når de gik forbi. Vi løb også på skøjter på søisen med en sæk som sejl.

Aksel Theisen ligger her ved roret på isbåden ud for Kastrup i isvinteren 1928/1929.

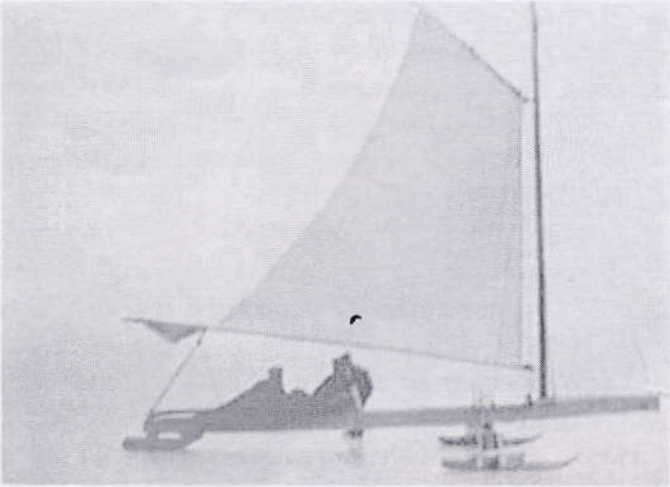

Isbådfart

Det sidst beskrevne fortæller fhv. skatteinspektør, Aksel Theisen f. 1908, ligeledes om:

Om vinteren dyrkede jeg skøjteløb, samt sejlads med skøjtesejl og isbåd. Jeg synes vi dengang havde betydelig længere og strengere vintre end nu. Min far var andelshaver i en isbåd, den fik jeg lov til at sejle med som 14-15 årig. Jeg havde flere yngre kammerater med, det var absolut ikke ufarligt, thi den kunne skyde en fart på ca. 75-80 km i timen, men spændende var det. Desuden sejlede jeg med skøjtesejl, som jeg endnu har liggende på loftet. Det var et sejl på ca. 5 m², som man holdt på skulderen og med gunstig vind, har jeg på skøjter "sejlet" fra Dragør til Kastrup på ca. 5 minutter, altså ca. 60 km i timen. Der skulle en del erfaring og øvelse til at holde sig på benene i den fart.

Hinkesten og sanglege

Karl Pedersen f. i 1919 fortæller om pigers og drenges lege i Kastrup i 1920'erne.

"Stjernen" var et øldepot for bryggeriet af samme navn, og det lå på Saltværksvej 122 ved hjørnet af Cypres Alle.

På Stjernen legede vi skjul, stedet var ideelt, gård, have og gange, ølkasser, skure og bygninger. En skulle stå, de andre gemte sig, mens han talte til 100 og til sidst råbte "Fri for lur bag sider og mur, nu kommer jeg!" Så kom han og søgte. Når en var fundet, løb

den der havde stået til ståstedet, slog på muren og råbte "1-2-3 Krone for Lilly" o.s.v. medens det ellers gjaldt for alle deltagerne om selv at løbe til ståstedet, slå på muren og råbe "1-2-3 krone for mig!" enten uset eller i vildt kapløb med den, der stod. Den der først var blevet kronet skulle stå næste gang.

Et af Kastrup Glasværks mest populære varer for børn var en hinkesten, og mange var så heldige at få et gratis eksemplar, hvis de troppede op nede på værket, andre som Karl Pedersen var heldig at have en far eller anden familie, der arbejdede på glasværket, og som derfor kunne levere hinkestene til legene. Hinkestenen er således lig med klatten i Karl Pedersens fortsatte forælling:

Vi hinkede på Stjernen. Mest pigerne, men det var et lukket sted, så en dreng kunne godt være med. I "Hat" kastede vi hinkeklatten ud i de tegnede ruder og hentede den hinkende hjem, i "Flyver" hinkede man uden klat i et særligt rudemønster, og i "Paradis" skubbede man hinkende klatten fra rude til rude med eller uden stav som støtte. Hinkeklatter fik vi af min far fra glasværket, så var den udgift sparet.

Nipsenåle

Pigerne nipsede. Det var de alene om. Det gav anseelse at have mange nipsenåle, det vil sige nåle som en knappenål med et rundt farvet glashoved. De havde også pyntenåle, større nåle med figurhoved, forskellige dyr, især fugle, nålene sattes i nipsepuden, smukt ordnede i forskellige størrelser og mønstre. Pigerne tegnede en cirkel på jorden, stod 3-4 meter derfra og kastede på skift en nål mod cirklen. Den pige, der havde kastet nærmest centrum, måtte med fingeren prøve at knipse andre nåle ind i cirklen. Lykkedes det prøvede hun næste nål og hvad der kom inden for cirklen var vundet til ejendom. Kiksede det var det næstnærmestes tur. De havde ofte en favoritnål som de kastede med og blev den tabt i spillet forbeholdt man sig at bytte den med en almindelig nål fra puden.

Sanglege

Sanglege var mest pigernes område, op til en halv snes stykker eller mere, midt på vejen og meget ivrigt og næsten alvorligt optaget af sangen og dansen, nøje følgende hele sangens ritual.

Munken går i Engen og Så går vi rundt om en Enebærbusk blev også brugt og blandt de sange der ikke bruges mere husker jeg denne:

Lirekassemanden er på besøg i Søvang Allè. Foto: Viggo Iversen, 1960.

Pigerne står i rundkreds med hænderne strakt samlet frem. Inde i kredsen står en pige, hænderne holder hun på samme måde og stikker dem ned i hænderne der strækkes frem mod hende, flere gange rundt, men i sine hænder har hun en ring som hun på et tidspunkt uset lader falde i modtagerens hånd og fortsætter sin rundtur. Imens synges der:

Tag den ring og lad den vandre
fra den ene til de andre,
Ringen er skjult under bølgen
den blå,
sig mig en gang, hvem tænker
du på?

Når verset er sunget nogle gange standser den der har haft ringen ved sidste linie ud for den der spørges. Og her synges nu:

Ser du jeg har ingen,
ser du jeg har ingen,

men den der har fået ringen synger:

Ser du jeg har ringen.

Den spurgte kan så gå kredsen rundt og lytte - eller bare gætte. Og så den klassiske drøm der altid måtte være en drøm eftersom ingen drenge vovede sig ind i kredsen:

En pige går rundt i kredsen, udvælger sig en partner, de fatter

hinandens hænder med et krydsgreb og stærkt tilbagelænet med tåpidserne mod hinanden udfører de så en voldsom svingtur midt i kredsen mens alle synger:

En, to, tre, fire, jeg elsker,
Inger, Inger elsker jeg.
vi er forlovet, Inger og jeg.

Stemmer og kroppe blev rørt og hvis en fremmed lirekassemand kom forbi og gav et nummer på vejen var det et unødvendigt akkompagnement og sangen holdt op - man kendte ikke teksterne og på sin side havde heller ikke lirekassen brug for akkompagnement, men dansen kunne godt forliges med lirekassen.

I børnehave

Tårnby Kommunes ældste børnehave ligger på Engmarken 9. Børnehaven blev oprindelig oprettet den 16.11.1905 af Kastrup Kirke og drevet i menighedshuset i Kastruplundgade. Formålet var at *"Forældre for et mindre Vederlag kunne faa deres børn anbragt uden for hjemmet, saa de begge kunne tjene en Dagløn."*

I 1929 blev asylet som det hed dengang til en kommunal institution og flyttet til et nyopført hus på Engmarken 9, hvor det stadig befinder sig.

Poul Erik Nielsens mor, Gerda Sonja Nielsen startede i 1946 som medarbejder i børnehaven. Nogen egentlig pædagogisk uddannelse havde hun ikke, men hun havde en stor interesse for børn. Poul Erik selv kom i børnehaven i 1943 og var her i 2 år. Han fortæller lidt om legemulighederne her:

Legepladsen bestod af et område med gynger, vipper, to sandkasser samt et stort klatretræ (et afbarket træ). Der var også en græsplæne, med et stort kastanietræ. Dette måtte vi godt klatre i. Der var desuden et stort læskur med bænke. Endvidere var der en lukket gård, med nogle skure.

Hver torsdag kom en mand med sin lirekasse, han spillede og sang for os, og lederen gav ham lidt penge. Hun digtede også en sang, som vi så til gengæld sang for ham.

Her er den sang, som frk. Ægidius skrev, og som vi sang om torsdagen:

Hver eneste torsdag morgen,
så kommer der nede i gården,
en lirum-larum-Lassemand,
der spiller mer' end fire kan.
Lirum-larum-Lasse,
spiller på lirekasse.

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

Lokalhistorisk Samling
Kamillevej 10
2770 Kastrup
Tlf. 32 46 05 45

www.bibliotek.taarnby.dk
Klik på **Lokalhistorisk Samling**

Vi har publikumsmaskine med adgang til internettet og mange slægtsforskerlinks.

Åbningstider:

Mandag	15.00 - 19.00
Tirsdag	12.00 - 16.00
Fredag	12.00 - 15.00

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen

"Midt på Amager"

&

"Kastrup Glas"

Åbent Tirsdag til søndag
14.00-17.00
Onsdag tillige
14.00-20.00

Plyssen
Amager Strandvej 350:

Permanente og skiftende udstillinger

Åbent Lørdag og søndag
13.00-16.00